3.1.1. VARLIK FELSEFESİNİN KONUSU VE PROBLEMLERİ

İnsan; ne olduğunu, nasıl olduğunu, nereden gelip nereye gittiğini, yerküreyi, güneşi, yıldızları ve evreni hep merak etmiştir. İnsanın kendini, dünyayı ve evreni anlama ve açıklama çabası ilk önce onları düşünmenin konu edilmesini gerektirir. Düşünmeyle farklı fikirler ortaya çıkmış, varlığa dönük felsefi bir alan oluşmuştur. Bu felsefi alan, varlık felsefesi olarak isimlendirilmektedir. Felsefenin ortaya çıkışındaki temel problemin varlık konusu olması, "var olanı var olması bakımından ele alma" olarak tanımlanacak varlık felsefesinin "ilk felsefe" olarak görülmesi bundan dolayıdır.

İlk felsefede var olanın nitelikleri, oluşu, özü ve değişimi gibi problemler cevapları aranan önemli konulardır. Felsefenin ortaya çıkışında doğa filozofu olarak isimlendirilen düşünürler; doğanın ilk ve temel unsurunu su, toprak, hava ve ateş gibi doğanın içindeki bazı ögelerde bulmaya çalışmıştır. Doğaya yönelik bu arayış, farklı fikirlerin oluşmasına da sebep olmuştur. Fikir ayrılıkları, doğanın ilk nedenleri, ana maddesi, değişimi ve oluşuyla ilgili olmuştur.

Varlığın ilk nedeni, ana maddesi ve başlangıcı (**arkhe**) tartışmaları, varlığın değişmeden kalan yanının olup olmadığı tartışmalarına kaynaklık etmiştir. Arkhe tartışmalarından sonra "bir varlığı o varlık yapan" anlamıyla töz ve idea tartışmaları doğmuştur. Tözün, ideanın varlıkla olan bağına; tek tek varlıklarda olup olmadığına dair çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Varlık problemi giderek ilk nedenlerin ve değişmeden kalan varlıkların özünü konu eden **metafizik** bir sorun olarak görülmeye başlamıştır.

Varlığa yönelik arkhe ve töz düşünceleri teolojik (dinsel) etkilerle daha çok tümeller sorunu olarak ele alınmıştır. Tümeller, varlığın yüksek cins ve tür belirlenimleridir. Bilimin gelişmesiyle birlikte varlığın olgusal yanına yeniden dönülmüştür. Böylelikle varlık felsefesi **ontoloji** olarak öne çıkmaya başlamıştır. Varlığa yönelik ontolojik açıklama çabası, metafiziğin olgusal alanla olan bağını koparmıştır.

Günümüzde ontoloji ve metafizik, çoğu kez eş anlamlı olarak kullanılıyor olsa da -farklı bakış açıları olmak üzere- ontolojiyi olgusal varlıklarla, metafiziği ise zihinsel, ideal varlıklarla ilgili bir disiplin olarak görme eğilimi vardır. Bununla birlikte varlık felsefesi, bir yandan var olanları açıklamaya çalışan ontoloji olarak nitelendirildiği gibi var olanların ardındaki gerçeği anlamaya çalışan metafizik karşılığında da ifade edilmektedir.

Varlık felsefesinde ontoloji veya metafizik anlamlarından hangisi olursa olsun, varlık üzerine oluşturulan fikirlerin tümünde varlıklarla zaman ve uzam (bir nesnenin uzayda kapladığı alan) ilişkilendirilmek durumundadır. Varlık felsefesi görüşünde varlığın ne olduğunun açıklanması için o varlığın zaman ve uzam ilgisiyle bir yargıda bulunulması gerekir. Bu, olgusal ve olgusal olmayan varlıklar için geçerlidir. Bir gezegen, belirli bir uzam ve zaman içinde var olur. Tanrı'ya inananlar için ise Tanrı sonsuz ve zamansızdır (ezelî ve ebedîdir).

20. yy. varlık felsefesi görüşlerinde öne çıkan problem, insanın kendi varoluşuna yönelik sorunlar içermektedir. İnsanın özü, varoluşu ve özgürlüğü gibi konular; günümüz varlık felsefesinin içeriğini belirlemektedir.

Varlıkla ilgili farklı görüş ve kabullerin toplandığı varlık felsefesinde öne çıkan sorular arasında varlığın gerçekliği, varlığın nasıl ve nelerden oluştuğu, bir amaç taşıyıp taşımadığı, insanın varoluşunun anlamı (insanın özü, varoluşu ve özgürlüğü) gibi konular sayılabilir.

Tartışalım

1. Bilimsel gelişmelerin varlık felsefesi tartışmalarına ne tür etkileri olabilir? Tartışınız.
2. Nurettin Topçu'nun "Var olmak, düşünmek ve hareket etmektir." sözünü tartışınız.

Uygulama

Aşağıda verilen metni okuyup metinden hareketle soruları cevaplayınız. Cevaplarınızı boş bırakılan yerlere yazınız.

METAFİZİK: VARLIK OLMAK BAKIMINDAN VARLIĞIN BİLİMİ

Varlık olmak bakımından varlığı ve ona özü gereği ait olan ana nitelikleri inceleyen bir bilim vardır. Bu bilim, özel bilimler diye adlandırılan bilimlerin hiç biriyle aynı değildir. Çünkü bu diğer bilimlerin hiçbiri, genel olarak varlığı varlık olmak bakımından ele almaz. Tersine onlar, örneğin matematik bilimlerin yaptıkları gibi varlığın belli bir parçasını ayırarak sadece bu parçanın ana niteliklerini inceler. Şimdi biz ilk ilkeler ve en yüce nedenleri aradığımıza göre bu ilkeler ve nedenlerin doğası gereği kendisine ait olacakları bir şeyin zorunlu olarak var olması gerektiği açıktır. O hâlde eğer varlıkların ögelerini arayanlar, gerçekte mutlak anlamda ilk ilkeleri aramakta idiyseler onların aradıkları bu ögelerin de ilineksel anlamda varlığın değil, varlık olmak bakımından varlığın ögeleri olmaları gerekir. Bundan dolayı bizim de varlık olmak bakımından varlığın ilk nedenlerini kavramamız gerekir.

Aristoteles, Metafizik

Sorular

1. **Metafizik, ne anlama gelmektedir? Açıklayınız.**
2. **Metafiziğin diğer bilimlerden farkı nedir? Açıklayınız.**